

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Örigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Cui idem præfixit Origeniana, Tripartitum opus, quo Origenis narratur vita,
doctrina excutitur, scripta recensentur

Origenes

Rothomagi, 1668

Sectio tertia. De Origenis Exegeticis quae supersunt, deque vetustis
ipsorum interpretationibus

urn:nbn:de:hbz:466:1-25059

tum; quod iterat libr. 1. Apolog. adv. Rufin. cap. 4, & 5. Fragmentum è libro tertio in A
Epistolam ad Colossenses adducit Pamphilus in Apologia. In priorem ad Thessalonicen-
ses Epistolam ἐπιτολὰς edidisse Origenem discimus ab Hieronymo, cuius hæc verba sunt
Epistol. 152. ad Minerium & Alexandrum: *Origenes in tertio volumine ἐπιτολῶν Epistole*
Pauli ad Thessalonicenses prima, post multa quæ vario prædenique sermone disseruit, hæc intulit: de qui-
bus nulli dubium est Atacium pleraque libasse. Atque hæc ἐπιτολὰς libr. 2. contra Celsum lau-
dantur. Decerptis è libro Origenis in Epistolam ad Titum lacinis locupletavit Apolo-
giam suam Pamphilus, easque ita commendavit: Quæ quidem non in publico dicta sunt ab eo,
idest in communi Ecclesie auditorio, ne forte putentur propter audientes favorabilem aptasse sermonem:
sed ex illis hæc libros protulimus, quos in secreto apud semetipsum nullo arbitrio intercedente dictabat.
Denique in Epistolam ad Ebræos Commentaria & Homilias emisit. Commentariorum B
fragmentis in Apologia usus est Pamphilus. Quæ si quis ex Homiliis profecta esse velit;
sciat ille, nulla ex Homiliis testimonia Pamphilum hoc Opere protulisse: id ipse asseverat:
Incipientes igitur iudicis scripturarum suorum ostendere quid de singulis senserit, ex his præcipue libris testi-
monia congregabimus, quos accusatores eius quam maxime criminantur, idest quos per spatium & quie-
tem in secreto conscripsi; has enim asserunt maxime à prædicatione Ecclesiastica dissepere. Quamvis
autem Homilias aliquot per otium, ut dixi, lucubraverit, in secreto tamen conscriptæ dici
non possunt, quæ ad id conscribebantur, ut populo universo audiente recitarentur. Ho-
milias autem Origenis in illam ad Ebræos Epistolam allegat Eusebius libr. 6. Hist. cap. 25.
Vtrum Apocalypicos mysteria scriptione aliqua Adamantius aperuerit, incertum est;
constat illud modo, mente id destinasse ipsum, cum Matthæum interpretaretur, in senecta C
nempe ætate; Tractatu quippe 30. in Matth. futurum pollicetur, ut ad libri huius enoda-
tionem animum aliquando appellat. Quod si spem fecerit eventus, consilium morte pe-
remtum crediderim. Tradit certe Epiphanius, ut supra dictum est, propositum fuisse Ori-
geni Scripturam universam enarrare.

Epiph. Hier.
64. cap. 3.

SECTIO TERTIA.

DE ORIGENIS EXEGETICIS QUÆ SUPERSUNT, DE QUÆ VETVSTIS
IPSORVM INTERPRETATIONIBVS.

I. De Exegeticis in Genesim, II. Exodum, III. Leviticum, IV. & Numeros; V. in
Iosue, Iudices, Reges, VI. Psalmos, & Proverbia; VII. Canticum Canticorum, VIII.
Isaiam, IX. Ieremiam, X. Ezechielem, XI. & Oseam; XII. in Mattheum, XIII. Lu-
cam, XIV. Iohannem, & Acta Apostolorum; XV. & in Epistolas ad Romanos, Colos-
senses, Titum, & Ebræos.

I. **E**X immenso Origenianorum ἐπιτολῶν numero, ne brevis hæc quidem, quam
recensuimus, series ab injuria temporum fuit immunis; maxima siquidem scri-
ptionum illarum pars intercidit, adeo ut perpauca admodum vetustatis subter-
fugerint invidiam, & velut laceræ è naufragio tabulæ ad nos transmissæ sint. Laceras dixi,
nam vel truncatæ, & magna sui parte mutilatæ, & male multatæ sunt, vel peruersis inter-
pretationibus deformatæ. Attamen ut in aurificum officinis pretiosa ipsa scobs est, & stu-
diose colliguntur ramenta; ita nos aureas magni Origenis reliquias, quoad ejus fieri pote-
rit, è tenebris ac pulvere vindicemus. Initium erit à Genesi. Hanc diximus superiore se-
ctione tredecim Commentariorum libris fuisse ab Origene expositam. Ex his fragmenta
duo libris suis De præparatione Evangelica Eusebius inseruit: prius extat libr. 7. & capitis
prioris Geneseos versus duodecimum explicat; Commentariorum autem partem esse ex
stilo arguitur: posterius illustrat capitis ejusdem versus decimumquartum, jacet autem F
in libro sexto Eusebij. Habetur etiam in Philocaliæ capite 22. fragmenti huius pars ali-
qua, unde discimus è tertio Tomo Commentariorum Origenis de promptum illud esse.
Aliud præterea reperitur Philocaliæ cap. 14. ubi ex eodem Tomo petitum id esse signifi-
catur. Ex horumce librorum Præfatione exiguum fragmentum, & aliud quoque è libro
primo recitat Pamphilus in Apologetico. Scripserat Origenes Homiliarum mysticarum
in Genesim libros duos: illarum partem esse septemdecim eas quæ supersunt arbitratus est
Sixtus Senensis. Huic ego neutquam assentiri possum: Homiliæ enim quas habemus, ex
tempore videntur fuisse pronuntiatæ, & ab actuariis in literas relatæ; mysticæ vero medi-
tate per otium elaboratæ, & ab Origene ipso editæ sunt. Editio Metlini Hieronymo tri-
buebat earum interpretationem quæ supersunt; hanc Rufino debeti agnoverunt Erasimus

A & Genebrandus. Id probatur ex ipsius Prologo ad Vrsacium: *Nam & promississe me memini, ut si qua sint adamantis sensus in Legem Moysi dicta colligerem, atque ea Latino sermone nostris legenda transferrem: & deinde: Ignor ut possim quae innoxisti explicare contendo. Iam enim ex omnibus quae in Lege scripta reperi, sola ut puto in Deuteronomio desunt oratiunculae.* Atqui Latine redditas habemus Homilias in quatuor priores libros Pentateuchi; quis ergo Rufinum Interpretem ausit infitari? Probat ipsum hoc Peroratio subiecta interpretationi Commentariorum Origenis in Epistolam ad Romanos, quam Rufino adscribendam esse suo loco docebimus: is in ea se Origenis Homilias in Genesim, Exodum, & Leviticum Latine convertisse scribit. Nulla itaque adhibenda est fides antiquo Codici Bibliothecae Regiae, in quo illa ipsa de qua agimus Homiliarum Origenis in Genesim interpretatio Hieronymo adscribitur. **B** Observe interim Lector, postremam Homiliam bona sui parte esse mutilatam; nam omnes Patriarcharum benedictiones pro instituto non persequitur, & solenni caret clausula, quam Homiliis suis omnibus Origenes imponere consuevit.

II. Commentariorum in Exodum laciniis aliquot vigesimo sexto Philocaliae capiti Basilii & Gregorius intexerunt. Homilia vero duodecim Latina editione continentur. Nomen Interpretis adscriptum non est, sed ex Prologo Rufini ad Vrsacium, & eiusdem Peroratione ad interpretationem Commentariorum Origenis in Epistolam ad Romanos, quae mox laudavimus, manifestum est non alium Interpretem quam Rufinum quaeri debere: id quod vel ex ipsa stili similitudine statim deprehendas. Fallitur ergo Sixtus Senensis Hieronymo interpretationem hanc tribuens.

III. Ad interpretationem Homiliarum Origenis sexdecim in Leviticum Rufino itidem adjudicandam, & arguendum Sixtum qui eam Hieronymo adscribit, valere eadem argumenta. Qualiter autem in interpretandis Homiliis illis, & quae in Genesim, & quae in Exodum habitae sunt se gesserit Rufinus, id ipse declarat in Peroratione mox citata: *Fateor namque, Heracli frater amantissime, quod dum tuis desideriis satisfacere cupio, oblitus sum pene mandati quo precipiar: Dominus supra vires tuas ne levaveris: quavis nobis nec in ceteris quae te insistente, imo potius pensum divini operis exigente, in Latinum vertimus, defuerit plurimus labor, dum supplere cupimus ea quae ab Origene in auditorio Ecclesiae ex tempore, non tam explanationis, quam adificationis intentione perorata sunt: sicut in Homiliis, sive in Oratiunculis in Genesim & in Exodum fecimus, & praecipue in his quae in librum Levitici ab illo quidem perorandi stilo dictata, à nobis vero explanandi specte translata sunt. Quem laborem adimplendi quae deerant idcirco suscepimus, ne pulsatae quaestiones & relictae, quod in Homiliatico dicendi genere ab illo saepe fieri solet, Latino Lectori fastidium generarent.* Egregium scilicet Interpretem, de suo quidquid libitum est largientem. Hoc illi debemus tamen, quod legitimo suo auctori restituta sunt; quae inter Cyrilli Opera falso venditabantur. Itaque Bellarminus, qui lib. 4. De verbo Dei, cap. 11. essentiae Origenis definire non ausus fuerat, easdem in libro De scriptor. Eccles. absque hesitatione huic attribuit. Unde explodendus Haereticus quidam, qui eas posuit nuper inter opera Origenis supposititia. Ceterum primum Philocaliae caput fragmentum exhibet ex Homilia secunda in Leviticum, quae quidem ab Homilia secunda Rufiniana collectionis plane diversa est. Decurtatam ea particula & mutilatam à Rufino Homiliam hanc opinati sunt quidam; sed multo **E** verisimilius est plures fuisse Homiliarum istarum collectiones, & in una quidem secundum tenuisse locum Homiliam illam, unde prodit Philocaliae fragmentum quae à Rufiniana collectione abstrahit. Homilias quidem in Numeros, quae supersunt, à se collectas & digestas Rufinus ipse praedicat, ut mox dicemus. Homilia in Ieremiam ab Hieronymo Latine reddita, alio ordine in Editione Latina, quam in Codicibus Graecis collocatae sunt; quod & alibi factum observabimus. Idem itaque Homiliis in Leviticum contigisse, & pro Interpretum, studioforumve libitu variis modis fuisse seledas, & ordinatas existimare proclive est.

IV. Ex Prologo quem praefixit Rufinus interpretationi suae octo & viginti Homiliarum Origenis in Numeros, quae ad hanc diem supersunt, & ex ipso etiam stilo intelligitur **F** vehementer eos fassi, quicumque alium Interpretem assignant quam Rufinum. *Quicumque, inquit, in Numerorum libro, sive Homiliatico stilo, sive etiam ex his quae Excerpta appellantur, scripta reperimus, hae perorante te (Vrsacium alloquitur) Romana ut potuimus voce ex diversis in unum ordinem collecta digessimus.* Has nempe quas habemus Homilias undecunquae collectas pro arbitrio suo in ordinem dispositis, simulque etiam Scholia ipsa permiscuit; quod Rufino Interprete dignum erat. Inanis itaque est Andreae Riveti Observatio, Auctorem Homiliarum istarum Latinum esse ex eo arguentis, quod Homil. 12. differentia notetur inter, *exciderit, & excidere*: quae Rufini Interpretis munificentiae accepta referenda sunt. Oratiunculae vero in Deuteronomium quominus Latine exposuerit, quemadmodum animo destinaverat, mors impedimento fuit.

V. Homilias Origenis in Iosue sex & viginti Latina nobis exhibet Editio. Hieronymo
h h iij

interpretationem tribuit titulus Prologi: sed tam interpretatio, quam interpretationi præfixus Prologus proflus Rufinum auctorem habent. Ac stilius quidem stilo superiorum Homiliarum cum orationis contextu, tum dictionum delectu perquam similis est. Nec interpretem se dissimulat ipse Rufinus in Peroratione suæ interpretationis Commentariorum Origenis in Epistolam ad Romanos. Prologus quoque Rufinianas merces olet. Cur Hieronymo tributus sit, causæ id fuisse puto. Scripserat in Prologo Galeato Hieronymus: *In Templo Dei offerri unquam quod potest; alij aurum, argentum, & lapides pretiosos: alij hyssum & purpuram, & coccum offerunt. & hyacinthum: nobiscum bene agitur: si abolerimus pelles, & caprarum pilos.* Hæc in Prologo suo expressit Rufinus, & dilatavit. Idem Chromatium alloquitur, quem Præfationibus suis in Paralipomena & in Tobiam Hieronymus compellat. Hos illi titulos largitur Rufinus: *O mi semper venerabilis pater Chromati; istos Hieronymus in Prologo libri 2. Comment. in Habacuc: Ati Chromati, papa venerabilis.* Ex his natus error. Nec id casu tamen, sed dolosis Rufini artibus factum conjicio, qui cum se Origenismi vulgo suspectum esse, proptereaque minus vendibiles merces suas intelligeret, fucum incautis lectoribus facere voluisse verisimile est; Hieronymi autem adversarii sui nomen præscripsit, quo eam quoque in Origenismi suspitionem vocaret, à quo tam sæpe doctrinæ hujus fuerat criminatus. Simili vitæ adversus eum usus est in Peroratione interpretationis Commentariorum Origenis in Epistolam ad Romanos, ut suo loco à nobis dicetur. Rufini autem non minus familiaris fuisse videtur Chromatius, quam Hieronymi, ut pote Episcopus Aquilæ, quæ Rufini patria fuit. Gratianus Causs. 25. quaest. 1. ex Homilia 15 Origenis in Iosue locum affert, quem Gregorio adscribit. Nempe locum hunc sibi usurpaverat Gregorius, quem aliunde arreptum esse Gratianus advertere debuit. Homilia vigesima inigni parte constat duodecim Philocalia caput. Hanc si cum Rufini interpretatione contuleris, verene hæc in laudata toties Peroratione de se prædicaverit Rufinus, deprehendes: *Nam illa quæ in Iesu Nave. & in Iudicum librum, & in triginta sextum, & in triginta septimum, & triginta octavum Psalmum scripsimus, simpliciter expressimus ut invenimus, & non multo cum labore transalimus.* Rufinum quidem interpretationis hujus auctorem agnoscit Erasmus: at Præfationem confictam à Bibliopolis & suppositam existimat, idcirco quod solœcismis & sermonis ineptiis scateat, & quod Homilia istas in Iosue extemporales esse significet, cum scribat tamen Athanasius diligentissimum Origenem fuisse. Futilia sane argumenta. Quasi non orationem suam stribiginibus quoque inquinaverit Rufinus; D quasi non homilia & ex tempore pronuntiaverit Origenes, & per otium lucubraverit, ut infra demonstrabimus. Hæc Erasmi censura quantumvis inepta, ineptiorem etiam istam à Magdeburgensibus expressit: *In librum Iesu Nave Homilia 26 supersunt, quas non esse Origenis Erasmus indicat, ex solœcismis dictionum, & locutionum improprietate, & sermonis ineptiis; nem ex singulis allegoriz, tum quod Hieronymus in Catalogo Scriptorum nullam hujus operis mentionem faciat.* Quod de Præfatione dixit Erasmus, de Homiliis dictum arbitrari sunt Magdeburgenses. Id longe abest ab Erasmi sententia: nam hoc argumento suppositiciam putat Præfationem, non quod Homilia istas Origeni falso ipsa adscribat, sed quod ex tempore ab ipso recitatas fuisse doceat. Tum addit: *His adiciam quod ut Hieronymus in Catalogo Scriptorum nullam hujus Operis facit mentionem, ita Rufinus in Peroratione quam paulo ante citavimus, proficitur se hujus libri, & sequentis Iudicum interpretem.* Ait Erasmus opera sua recensentem Hieronymum in Catalogo Scriptorum nullam Interpretationis hujus fecisse mentionem; Rufinum vero in Peroratione subjecta Commentariis Origenis in Epistolam ad Romanos se ejus auctorem esse professum. Atque ait id quidem, ut Rufinum, non Hieronymum, Interpretationis hujus auctorem esse probet; non ut falso Homilia ipsas Adamantio adscribi demonstrat, quod putaverunt Magdeburgenses. Sic demum concludit: *Hæc paribus inculcare visum est, ob morosa quorundam crassaque iudicia, qui nimium tribuunt quibuslibet titulis ac Præfationibus.* Quibus verbis satis ostendit se de Præfationis, non de Homiliarum Auctore disputasse. Et tamen Magdeburgensium sententiam amplexum esse video Gulielmum Perkinium, aliumque ætatis hujus Heterodoxum, virum bene doctum, cujus nomini parco.

Ex eadem Rufini Peroratione proxime commemorata Homiliarum novem in Iudices auctor esse Origenes, Rufinus Interpretes, & quidem, si quid ipsi credendum, satis accuratus deprehenditur. Nec aliunde profectam dicas Homiliam unicam in Reges Latine editam, sive opus ipsum, sive interpretationem spectes. Illud in ea maxime animadverti velim, quod habetur circa initium: *Nolite ergo in nobis illud requirere quod in Papa Alexandro habetur.* Fatetur enim quod omnes nos sperat in gratia lenitatis. Alexandrum Hierosolymitanum Præsulem significat, à quo ad Presbyterii ordinem fuerat promotus. Quod cum ignoraret Andreas Rivetus, frustra ex iis occasionem sumit Homilia hujus Origeni abjudicandæ. At quis ille, inquit, Alexander Papa? Si primus Episcopus Romanus ejus nominis, multo antiquior est: si vero Episcopus Alexandrinus, multo recentior; successit enim Achilla anno Christi 311; cum Origenes

Erasmus in
Enchiridion
Orig.

Magd. Cat.
3. cap. 10.

Perkin. in
Problema
De exanti
in fidei Ro-
mano Ca-
tholico

A *extremum diem obiisset circa annum 256.* Alteram Homiliam de Engastrimytho, quam è Vaticana Bibliotheca erutam publicavit Allatius, & Codicis fides, & stilus ipse, & Eustathij Diagnosticus Origenis esse demonstrant.

VI. Agnoscamus etiam ex proxime allato Rufinianæ Perorationis testimonio Homilias novem in Psalmos 36, 37, & 38, Origeni merito adscribi, Rufino vero interpretationem; eamque simpliciter fuisse expressam. In gratiam Aproniani viri nobilis, & causæ suæ faventis laborem hunc susceptum à se declarat in Prologo his Homiliis præfixo. Tangendus hic obiter Erasmus, qui in Censura super his Homiliis, critica suæ nimium permittit, earumque auctorem, & interpretem dubios facit: *Nec ipse, inquit, qui præfatur, proficitur se has Homilias simpliciter veris, ut habeantur apud Græcos, nec illis exprimit nomen Auctoris.* Verum quidem; at meminisse debuerat Erasmus Auctorum nomina Operum initis præscribi solere, ac proinde præstantem Rufinum necesse non habuisse profiteri has Homilias se ex Origene vertisse, cum id titulus clamaret. Futilius etiam est argumentum petitum ex Peroratione, in qua nomen Auctoris non expressit. Agebat de Operibus Origenis à se interpretatis; Origenem ipsum nominaverat; Homiliarum ipsius in Genesim, Exodum, & Leviticum mentionem fecerat: addit deinde: *Nam illa quæ in Iesu Nave, & in Iudicum librum, & in trigésimum sextum, & in trigésimum septimum, & trigésimum octavum Psalmum scripsimus, simpliciter expressimus ut invenimus.* Facile sane intelligitur hæc quoque Opera, itidem ut proxime commemorata, Origenis esse, cuius nomen ad singula apponere superfluum fuisset & molestum. Quod si hæc Origeniani nominis prætermissio dubium Auctorem facit, cur de Auctore Homiliarum in Psalmos dubitavit Erasmus, de Auctore Homiliarum in librum Iudicum neutiquam dubitavit? par enim erat utrobique ratio. Eodem modo de Auctore interpretationis ratiocinamur: quænam enim hæc est *Ἐπιτομή*, reliquarum Homiliarum in Peroratione memoratarum interpretationem tribuere Rufino; hæc vero illi, earum itidem ut aliarum interpretem se proficenti abjudicare? Magni profecto & excellentis ingenij vir fuit Erasmus, sed præcipitis iudicij. Hanc tamen eius censuram sequuntur Magdeburgenses, sequitur & Robertus Cocus Anglus, eamque hoc fulcit argumento; *quod in diversis textibus explicandis, quomodo Latine, quomodo Græce se habent enarrat. Exempli gratia in Psalmum 36: Ille inquit, verba faciens de textu quodam in Deuteronomio ubi Latine dicitur: In zelum adduxerunt me, & ego in zelum adducam, in Græco idem ipse sermo est, qui & in Psalmi initio est dicitur: Emulati sunt me, & ego emulabor eos.* Parum enim vero perspecta fuit huic censori Rufini licentia, cui solenne est ejusmodi additamenta ad Auctoris contextum adjicere. Hoc amplius, Erasmus ex Origenianis in Psalterium Commentariis de promptum hunc Homiliarum librum, liberius conversum, & in Homilias dissectum, immani proflus audacia coniecit. Nam ejusmodi feratur conjectorum licentia, iam vero quid erit certum, quid constans in literis? antiqui rerum confundentur fines, & omnia sua dequevertentur. Merito itaque hæc Erasmi censuram confutat Genebrardus in Collectaneis, multisque ac solidis rationibus has Homilias auctori suo Origeni asserit. Atque ex eo quoque refellit Gulielmus Perkinus Anglus, qui Homilias duas in Psalmum 38,

E Antonius Verderius Supplemento Epitomes Bibliothecæ Gesnerianæ Bibliothecam, sive Antiquitates Constantinopolitanas subjunxit, in quibus inter libros Illustris. Principis Domini Jacobi Marmoretæ hunc recenset, cui titulus est: *Origenis explicatio in Psalterium David.* Tum subjicitur: *Et versus in explicationem Origenis habet solutionem explanationis Iohannes Mabropoda Metropolitani sanctissime Metropolitice Ecclesie Euchariarum: atque ipse Origenes, uti habet suam explicationem, filius est S. Hippolyti Philosophi, & Martyris.* Hæc ipsa ad calcem Apparatus sui adjecit Possévinus, cum variarum Bibliothecarum Catalogos pertexeret. Quæ cum satis obscura sint, ego sic intelligo, Origenem in hac Expositione Psalterij imitatum esse Hippolytum, quem Commentarios in Psalterium scripsisse tradit Hieronymus. Eundem

F lationem ad interpretandas Scripturas sese accinxisse. Igitur vel Catalogi concinnator, vel qui Codicem ipsum descriperat, Origenem putavit in explicando Psalterio Hippolyti imitatorum & filium fuisse. Scribunt præterea Iosias Simlerus, & Conradus Frisius in Epitome Bibliothecæ Gesnerianæ, aliique, Origenianam Psalterij expositionem in Cæsarea in Origene. Viennensi Bibliotheca asservari.

Porro è Tomis in Psalmum primum habemus partes aliquas apud Epiphanium Hæc. 64. cap. 6. & Philocaliæ cap. 2, & 3. & apud Eusebium libr. 6. Histor. cap. 25. & iterum apud Epiphanium in eadem Hæc. cap. 10. & apud Pamphilum in Apologetico, ubi sextam adversus Origenem criminationem refellit. Rursum insigne segmentum è Tomò in Psalmum quartum capite 25. exhibet Philocalia; & aliud è Commentariis in Psalmum sextum Apologeticus Pamphili, septimam confutans adversus Origenem criminationem; & aliud

*Verisimiliter in
Problema de
emulato
Romano fl-
di Castro-
isum.*

*Hieron. De
scrip. Eccl.
cap. 39.*

iterum idem Apologeticus, sextam criminationem tractans, è Commentariis in Psalmum A
decimum quintum; & aliud denuo ibidem, è Commentariis in Psalmum decimum octa-
vum; & rursum aliud Philocalia capite primo, è Commentariis in Psalmum quadragefi-
mum. At Eusebius libr. 6. Histor. cap. 38. profert particulam ex Homilia ad Psalmum 82.
Hæc omnino reliquæ à totè Homiliis & Tomis temporum injuriæ subductæ sunt. Commen-
tariorum in Proverbia fragmenta duo in Apologetico suo Pamphilus ab interitu vindica-
vit. Aliud quoque in Catena Mazariniana in Lucam extat; sed Catenarum fragmenta re-
censere nobis hic propositum non est.

VII. E parvo Tomo in Canticum, quem juvenis scripserat Origenes, particulam quam-
dam habemus Philocalia capite septimo. E secundo vero Tomo Commentariorum quos
decem voluminibus grandior natu digessit, aliud segmentum reperimus vigesimo sexto B
capite Philocalia, quæ in eo finem facit. Eorundem vero voluminum decem Prologum,
cum sequentium Tomorum initio Latina Origenis representat editio, à Rufino interpre-
tatum, sed deformatum, & pro Homiliis perperam venditatum. Cur ita sentiam, causas
afferam adversus nonnullos, qui de Operis hujus Auctore falsa fenserunt. Eius quidem
scriptor esse Origenes ex stilo deprehenditur, & ex allegoricis & tropologicis expositioni-
bus, in quas ab historicis excurrit. Id probant præterea sententiæ earum consimiles & ger-
manæ, quæ in duabus Homiliis ab Hieronymo conversis occurrunt: *Epithalamium*, inquit
in Prologo, *libellus, idest nuptiale carmen, in modum mihi videtur Dramatis à Salomone conscriptus,*
quem cecinit instar nubentis sponsa & erex sponsum suum. In Homilia vero priore ab Hieronymo
Latine reddita: *Haec quippe in hoc libro, inquit, fabula pariter & Epithalamio sunt personæ, ex quo C*
Genitrix sibi epithalamium vindicant, & istius generis carmen assumptum est. Epithalamium siquidem
Canticum Canticorum. Primum Cantici versum exponens in *Ad Romanos* Homilia quæ Prolo-
gum excipit, scribit *ἐπιθεωρητοῦ* variis nominibus in Scriptura sancta signari, vel vocabulo
cordis, vel pectoris ac sinus, si de discumbentibus in convivio agatur; velut cum super
pedus Iesu recubuisse dicitur Iohannes, Christi *ἐπιθεωρητοῦ* esse intelligendum: in Levitico
idem exprimi per pectusculum & armum, qui Sacerdotibus separatur; in Canticum vero
per ubera. Tum ita concludit: *Cor tuum, id est sponse meus, idest dogmata quæ intra te sunt, vel do-*
ctrina gratia superat omne vinum, quod cor hominis laxificare solet. Sicut enim in his de quibus dicit:
Quia Deum videbant, cor competenter dictum esse videtur, & inter discumbentes sinus ac pectus ponitur
pro habitu sine dubio discumbentium, formaque convivii; & rursus ut apud Sacerdotes pectusculum & D
brachium mysticè designatur eloquiis; ita etiam arbitror in presenti loco, ubi amantium habitus & col-
loquia describuntur, gratissime hoc ipsum principale cordis in iberibus appellatum. Ecce tibi res ead-
dem in Homilia priore ab Hieronymo conversa, super eundem Cantici versum: *Conque*
sermo à vinum unam eandemque rem pro locorum qualitate diversis vocabulis nuncupat. Quando hostia
offeritur in Lege, & vult intellectum ostendere, pectusculum separationis offertur. Quando vero recumbit
aliquis cum Iesu, & sensum eius communiione perfruitur, non pectusculum ut supra, sed pectus alloqui-
tur. Porro cum sponsa loquitur ad sponsum, quia nuptiale carmen inducitur, non pectusculum, ut in sa-
crificio; non pectus, ut in Iohanne discipulo, sed ubera nominat, dicens: Quia bona ubera tua super vi-
num. Communica ut sponsa cum sensibus sponsi, & scias quia inebriant atque laticant istiusmodi co-
gitationes. Quis non utrumque locum in eadem incude formatum dicat? Merlinus demum in E
aliquo quidem Codice nomen Hieronymi Operi huic adscriptum sese reperisse dicit, sed
in omnibus tamen vetustis, & probatis voluminibus Origenem auctorem signari fatetur.
Dubitandum itaque non est, quin Origenem Opus istud de quo agimus, auctorem habeat.
Nunc vero probandum est perperam fuisse illud in Homilias distributum, & partem
esse Tomorum decem quos in Canticum scripsisse memoratur. Argumento primum stilus
est, quem alium esse in Tomis, alium in Homiliis sciunt qui in Origenis lectione versati
sunt. Stilus Homileticus familiaris est, simplex, popularis, brevis; alter sublimis, diffu-
sus, curiosus, eruditus. Talis autem scriptio in Canticum, de qua res est. Quorum præ-
terea Prologus ille? Prologos Tomis numquamnon præfigit Origenes; numquam Homi-
liis. Postremo solenni hæc clausula Origenis Homiliae fere terminari solent, ut vix unam F
alteramve ab hoc more discrepantem reperias, *ἐν γερῶν τῶν ἁγίων δόξα, καὶ τοῦ κρητοῦ εἰς*
ἀγάπης τῆς ἀγάπης. cuiusmodi nihil in *Ad Romanos* illis Origenis Homiliis occurrit. Minime
ergo Homiliae sunt, sed Tomi. Optime Vincentius Bellocensis Speculi Doctrinalis libr.
18. cap. 43, Origenianarum scripturum numerum contexens, emisisse Adamantium ait
in Canticum Homilias duas; in principium vero libri ejusdem libros tres. Nec pariter
Operis granditas, ut partem eam esse putemus parvi Tomi, quem juvenis in Canticum elab-
oravit: cum præferim fragmentum illud è parvo Tomo, quod Philocalia capite septimo
adducitur, in his quatuor Homiliis vel Prologo nusquam extet: at illud alterum quod
capite vigesimo sexto Philocalia ex secundo è decem Tomis depromptum est, in Homilia
secunda ex illis quatuor reperitur. Quapropter verisimile est tres Homilias priores ipsos
esse

Homiliis Isaiam explicasse. E libro primo Commentariorum fragmentum affert Pamphilius in Apologetico; & aliud paulopost è libro vigesimo octavo. Ex Homiliis supersunt omnino novem in Editione Latina. Interpretis nomen non adscribitur, quem Hieronymum esse censeo. Idipsum censet Erasmus, atque Hieronymum in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum fateri se hoc fragmentum vertisse ex Commentariis Origenis in Isaiam. Equidem id solum in eo Catalogo reperio, ubi de seipso agit Hieronymus: *In Hieremiam & in Ezechielem Homilias Origenis viginti octo, quas de Græco in Latinum verti; de Seraphim & Osanna.* Atque Homiliarum quæ extant, prior agit de Seraphimis stantibus super solium Domini Isaiæ 6. 2. sed leve est hoc argumentum, ad probandum istas novem Homilias Hieronymum convertisse. Verisimilior mihi conjectura capitur ex stilo, & ex delectu quarundam dictionum, quas frequentius sibi Hieronymus asciscere amat, quod optimum est internoscendis Scriptoribus argumentum. Dictiones illæ sunt: *absconsus, dominicus, nuncupativus, principale* pro eo quod est τὸ ἡγουμένον, *principari alicui, principalis, propheta, repro-mitto, repromissio, speculatorius, turpiloquium, Zabulus, cuncta Evangeliorum*, aliæque ejusmodi. Notet diligens Lector Homiliam nonam mutilam esse in editionibus Merlini, Erasmi, & Genebrardi, & postrema parte truncatam, eique supplendæ detractam fuisse partem postremam Homiliæ nonæ (juxta Hieronymi collectionem sextæ) in Ieremiam, ab his verbis: *Converti sunt ad iniquitates patrum priorum.* Iamdiu vero in his Homiliis error iste inolevit: Codices siquidem manu exarati Bibliothecæ Regiæ eadem deformitate vitati sunt. Nempe facile contigit ut librarius imprudens ad describendam postremam partem Homiliæ Origenis in Isaiam nonæ, ab Hieronymo conversæ accedens, casu incidit in postremam partem Homiliæ Origenis in Ieremiam nonæ, ab Hieronymo itidem conversæ. Vnde non inane quoque fumitur argumentum Homiliarum in Isaiam non secus interpretem esse Hieronymum, ac Homiliarum in Ieremiam. Profecto causæ fuit hic error, cur postrema pars Homiliæ in Isaiam nonæ interciderit.

IX. Observavimus supra quinque & quadraginta in Ieremiam Homilias Origenem elimasse. Ex ingenti hac Homiliarum strue quatuordecim Latine refudit Hieronymus, ut ipse de se testatur in Prefatione Homiliarum Origenis in Ezechielem, & in libro De scriptor. Eccles. Novemdecim Græce edidit Balthasar Corderius è Scorialensi Bibliotheca, suamque interpretationem adjunxit. Cyrilli vero præfixit nomen, deceptus ab antiquo Codice, optimæ cæteroque notæ. Ista nominum commutationes ex eo oriuntur perisape, quod in idem compacta volumen plurima variorum opera, partim auctorum suorum inscripta nominibus, partim destituta, librarios facile fallant, carentem auctoris sui nomine scriptionem ad eundem pertinere credentes auctorem, cuius nomen præ se fert scripto proxime antecedens. Non in his vero duntaxat, sed in aliis etiam lucubrationibus, Origenis nomen cum Cyrilli nomine permistum ac confusum est. Sexdecim Origenis Homilias in Leviticum vetusta Cyrilli habent editiones, & Cyrillo adscribunt. Commentarium quendam in Marcum (quem aliquando cum Deo publici juris faciemus) Origeni Codices quidam, Cyrillo nonnulli, Victori Antiocheno alij tribuunt. Novemdecim itaque Homilias Cyrillo perperam adscriptas Adamantio restituendas judicamus hoc argumento, quod inter quatuordecim Origenis Homilias ab Hieronymo conversas duodecim ex his reperiantur, quas Græce Corderius publicavit. Accedit Vaticani Codicis auctoritas, has ipsas novemdecim in Ieremiam Homilias habens, & Origeni assignans. Septem ex illis emisit in lucem Michaël Ghislerius in Catena sua in Ieremiam; eas nimirum quæ in Hieronymianis deerant. Eundem inter illas ordinem ponit Codex uterque, atque cum legitimum, & Ieremiæ locis quos enarrant, consentaneum. Nam quem tenuit Hieronymus, confusus ille est, vel ipso fatente: *Itaque inquit, post quatuordecim Homilias in Hieremiam, quas jampridem confuso ordine interpretatus sum.* Vnde manifestum est titulos his Homiliis præfixos Hieronymi non esse. Ad hæc fragmentum ex Homilia trigesima nona, capite decimo Philocaliæ exhibetur.

X. Tomi Origenis in Ezechielem vigesimi particula quadam constat undecimum Philocaliæ caput. Hieronymus vero quatuordecim ejusdem Homilias in hunc ipsum Prophetam Romanis verbis expressit. Testis Prologus in earum Homiliarum fronte collocatus: testis & liber De Scriptor. Eccles. cap. 146. Testis quoque Rufinus Invect. 2. qui & ad Vincentium Prologum scriptum fuisse docet. Miratur Erasmus quid sit cur Hieronymus, alias creber Prefationibus, nihil ad Homilias in Isaiam, & Ieremiam à se Latine redditas præfatus sit; in Prologo autem ad Homilias in Ezechielem erasum queritur Hieronymi nomen, & ejus quoque quem Hieronymus alloquitur. Suspicatur vero Prologos fuisse sublatos ab his ad quos scripserat, postquam Origenis nomen factum est Romanis invidiosum, & verisimile esse in his Prologis Hieronymum magnifice prædicasse Origenis ingenium. Ego vero singulis libris Origenis à se expositis Prologos prætexuisse Hieronymum

Erasm. in
Conjur. libr.
Orig.

A fateor, nam id asserit Gennadius in Catalogo virorum illustrium: at quos prætexiit, non de industria, sed casu & librariorum oscitantia cenfeo fuisse sublato; alioquin sublatus quoque fuisset Prologus ad Damasum Homilias Origenis in Canticum præfixus; & iste alter ad Homilias in Ezechielem. In editione Merlini Prologo præfixus est hic titulus: *Prologus Translatoris ejusdem*: ejus nempe qui antecedentes Origenis Homilias in Ieremiam verterat, quem constat Hieronymum fuisse.

XI. Ostendimus superius ex Proemio Commentariorum Hieronymi in Oseam, parvum scripsisse libellum Origenem *ὅτι τὰ πρὸς ἀνομιὰν ἐκ τῶ ἀπὸ ἰεροῦ*, & aliud præterea in eundem Prophetam volumen *ἀνετάλον ἢ ἀπύλετον*. Ex utro petium sit istud fragmentum, quo conflatur octavum Philocaliæ caput, incertum est; ex alterutro petium esse certum est: nam quamvis id eis præmissum sit: *ἐν τῷ εἰς τὸ ἀπὸ ἰεροῦ*, Hieronymus autem loco laudato nullos ab Origene in Oseam scriptos fuisse Commentarios asserat dicens: *Rogavi eum (Didymum) ut quod Origenes non fecerat, ipse compleret, & scriberet in Osee Commentarios*, intelligendum est plenos in totum Oseam Commentarios Origenem non scripsisse, sed exiguos solum libellos.

XII. Viginti quinque in Matthæum Tomos Origenes elaboravit. Breve segmentum è primo Tomo adducit Eusebius libr. 6. Histor. cap. 25. eoque brevius aliud indidem profert Pamphilus in Apologetico. Aliud è secundo Tomo, Philocaliæ capite sexto exhibetur. Aliud asserit è septimo Tomo Pamphilus. Julius Cæsar Bulengerus in Disputationibus contra Casaubonum Part. 2. Diatrib. 3. pag. 191. fragmentum asserit ex Origene ad cap. 6.

C Matth. & p. 166. aliud ex eodem ad cap. 23. atque aliud item p. 167. ex insidem Expositionibus in Matth. ejus locum non indicat. Indiligens profecto Bulengerus, qui unde hæc habuerit sibi, Lectorem non monuit. An ex Codice aliquo manu scripto? vix credo: nam quicumque hodie supersunt, quicumque certe mihi noti sunt, vel à decimo tertio capite vel à sequentibus ducunt initium; in vigesimo secundo, vel citra desinunt. Fortasse igitur ex Catena aliqua prodierunt isthæc. Quanquam nihil habent ejusmodi, quotquot excussimus Catenas ego & Combefisus. In vetustis Codicibus manu exaratis Tomus undecimus cum sex proxime sequentibus reperitur. Codex Ladenburgensis, quo usus est Erasmus, à Matth. 13, 36. auspicabatur, quemadmodum & Holmiensis: Regius priore undecimi Tomi parte multatus est. In Catalogo librorum Ducis Bavariæ notatur Tomus undecimus initio quoque mutilus, cum proxime sequentibus quinque. Erasmus in Epistola ad Franciscum Cigalinum asserit nihil Origenis haberi in decimo Matthæi caput. At Vaticanus Codex fertur Tomis decimo, undecimo, duodecimo, & decimotertio. Scripserunt quoque Iosias Simlerus, & Conradus Frisus in Epitome Bibliothecæ Gesnerianæ, haberi in Italia Bibliotheca quadam decimum Tomum Commentariorum Origenis in Evangelium Matthæi; item fuisse apud Diegum Hurtadum Venetiis eorundem Commentariorum Tomum 1. (lego X) XI. XII. Quod si par est reliquorum inter se consensus, qualis Regii exemplaris cum Holmiensis, ex uno eodemque Codice descriptos omnes censuerim. Porro levis licet Bellarmini conjectura, qua Commentarios illos ab Origene abjudicat, non tamen *ἀποκείσθαι* prætermittenda est. Sic ait ille in libro De scriptoribus Ec-

D elestia. ubi de Origene: *Tractatus quintus in Matthæum videtur esse Latini auctoris: nam adducens Auctor verba Isaiæ 48. Dominus misit me & spiritus ejus: in Græco, inquit, Spiritus sanctus neutri generis est, non masculini, ut apud nos 3 ubi se inter Latinos numerat. Et si Tractatus quintus Latini auctoris est, non parva suspicio est reliquos etiam Tractatus ejusdem Operis, Latini auctoris esse. Habetur hic Origenis locus Tom. 13. in Matth. 18. p. 323, 324. Quamvis hoc Bellarmini iudicium palam refellat Codicis Græci lectio; ea tamen si careremus, non plus valeret illud adversus hunc Adamantij librum, quam adversus reliquos, quos veterum Interpretum studio Latine redditos legimus: in iis siquidem frequenter ejusmodi occurrunt additamenta Interpretum, suæ linguæ hominibus gratificantium. Legat qui volet pagellas aliquot à Rufino conversas, videbit quam sæpe mantillas similes de suo accudat.*

F Amplior est Vetus Interpretatio Commentariorum Origenis in Matthæum, quam Græcum ullum exemplar manuscriptum: Holmiense quippe omnium, quæ quidem ad meam pervenerint notitiam, prolixissimum, à Matthæi capite 13. vers. 36. ad caput 22. vers. 33. pertinet: prisca autem Interpretatio à Matthæi 16. 13. initium ducens, ad 27. 66. progreditur. Hanc Commentariorum partem in Homilias sive Tractatus 35. librarij male seriatim diviserunt. Recentiore videtur ista divisio temporibus Vincentij Bellovacensis; quippe qui Speculi Doctrinalis libr. 18. cap. 43. libros Origenis sua ætate supersites recensens, cum eos fere commemoret, qui hodieque in Editione Latina comparent, libros in Matthæum viginti sex assignat, corrupta ut dixi exemplaria secutus, quæ totidem pro viginti quinque notabant. Interpretationis auctorem assignare proclive non est. Hieronymus in Prologo Homiliarum Origenis in Lucam scribit nec virium suarum, nec otij, nec laboris fuisse vi-

ginti quinque Tomos illius in Matthæum, quinque in Lucam, triginta duos in Iohannem, A
 rogante Blasilla, Romanæ linguæ tradere. Proinde Veteris Interpretationis in Matthæum
 auctor non est Hieronymus. Minime sane audiendi Iosias Simlerus, & Conradus Frisius,
 ita scribentes in Epitome Bibliothecæ Gesnerianæ: *Origenis in Matthæum Homilia 36, ab Hie-*
ronymo translata, inter D. Hieronymi Opera habentur: nam neque extant Homilia 36 Origenis
 in Matthæum, sed 35 duntaxat; neque earum Interpres Hieronymus habendus est; imo
 Hieronymo recentior est, nam si ipsa prodiiisset ejus ætate, novam Blasilla neutiquam po-
 stulasset; nec ita scripsisset Hieronymus in Epistol. 65. ad Pammach. & Ocean. cap. 2. *Cen-*
tum quinquaginta anni prope sunt, ex quo Origenes mortuus est Tyri: quis Latinorum ausus est un-
quam tranſſere libros ejus De resurrectione, & ap̄tōv, sp̄uatiās, & τ̄μωα; Nemo igitur existi-
 met ullam Tomorum interpretationem esse Hieronymo antiquiorem. Nihil magis Ru- B
 fino videtur adscribenda, quod Erasmi pace hanc ipsi attribuentis dictum velim: ille enim
 in Apologia Pamphili loca quædam è Commentariis in Matthæum adducta interpretans,
 non aliis solum utitur verbis, quam quæ Interpres iste Vetus adhibuit, verum etiam mul-
 ta quæ in eo desiderantur repræsentavit: cum tamen in eadem Apologia loca vertens ex
 aliis deprompta Commentariis, quos ipse fuerat interpretatus, non aliis utatur verbis quam
 suis, sequæ sui similem in eodem loco bis vertendo ostendat. Adde stilum ab Hieronymia-
 no & Rufiniano penitus discrepare, & deterioris ac recentioris ætatis vitio & corruptela
 esse inquinatum. Gennadio quoque recentiorem esse ex eo conjicio, quod in Catalogo
 illustrium virorum non obscure significat quæcunque Origenis Opera ab Hieronymo non
 conversa suis temporibus extabant, ea à Rufino Latine reddita fuisse. Ostendimus C
 nec Hieronymo, nec Rufino adscribi posse hanc interpretationem, unde sequitur Genna-
 dio quoque fuisse posteriorem. Cum ex hac autem interpretatione Thomas Aquinas in
 Aurea Catena loca multa *ω̄σ̄θε̄σι* referat in versus Matthæi, posteriores versu 13. capitis
 16, perspicuum est Thoma vetustiorẽ eam esse, talemque ejus ætate fuisse, qualis hodie
 circumfertur. Thoma itaque antiquior est, Gennadio recentior. Propius vero ad Genna-
 dij ætatem accedere non levibus indicis deprehendimus. Tomo 17. in Matth. pag. 470.
 hæc habet Origenes: *ὁ πατὴρ εἶναι οὐ συζωοῦντες τὰ υἱοὺς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὅτι τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐκ
 τοῦ πατρὸς, καὶ τὸ υἱοῦ.* Vertit vetus Interpres: *Quales sunt Hæretici qui confundunt Patris & Filij*
substantiam, unum dicentes esse Patrem & Filium, ἅγιον πνεῦμα reddit substantiam, quod magnam Scri-
ptoris antiquitatem sapit; hæc enim notione ἅγιον πνεῦμα antiqui fere Patres usurpant. Hila-
rius in libro De Synodis contra Arianos tres agnoscat substantias in Trinitate, hoc est πα-
τέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, substantiam ab essentia distinguens. Priscus quoque Novi Testa-
menti Interpres locum hunc Ebr. 1. 3. ὁ θεὸς ἑνὸς ἁνθρώπου ἵ ἐστὶν, καὶ ἡ ἐκκλησία ἡ ἁγία οὐκ
ἀπό αὐτοῦ, reddidit: & figura substantie eius: nec id mutavit Hieronymus, quamvis ἅγιον πνεῦμα ibi Per-
sonam videatur significare. Nihil tamen hic affirmo; scio enim à Patribus multis substan-
tiam ipsam, seu naturam & essentiam Patris hic intelligi. Ad hæc Vetus ille Interpres Tract.
8. insignem locum profert ex Evangelio secundum Ebræos. Atqui id de suo addidit; quip-
pe quod in exemplaribus Græcis nusquam appareat. Ac proinde temporum illorum, qui-
bus hoc supererat Evangelium, æqualis fuit.

Profecto Interpretis hujus ætatem investiganti alicui verisimile forsitan fiet Cassiodori E
 temporibus vixisse, ipsumque adeo esse Epiphanium Scholasticum Cassiodori familiarem
 & necessarium. Supra memoratæ notæ videntur convenire, aliaque præterea. Græcæ lin-
 guæ parum consultus fuit Epiphanius, oratio barbara, dissipata, & inculta. Summa Veteris
 illius Interpretis barbaries, vix medioeris idiomatis Græci peritia, plane nulla in evolven-
 dis obscurioribus sententiis perspicacitas; cujus sibi conscius difficillima quæque quasi
 consulto prætermisit. Certe tam abnormi licentia interpretationem hanc administravit, ut
 mirabile sit: totas paginas detrahit, totas addidit, nec uspiam exemplar affectatus est. Ve-
 rum Historiam Tripartitam ab hoc Epiphanio scriptam si quis accurate cum vetusta illa
 Origeniani in Matthæum Commentarij interpretatione conflixerit, summam sibi discre-
 pantiam, atque hanc multo illa inquinatiorem, & innumeris vocabulorum portentis de- F
 formiorem offendet. Æqualis Epiphaniij fuit Bellator quidam Cassiodori itidem familia-
 ris, cujus rogatu multas Græcorum scriptiones, nonnullas etiam Origenis Latino sermone
 rependit. Huic si quis Commentariorum in Matthæum interpretationem adscriptam vel-
 lit, non valde repugnabo. Nec multum adversatur conjecturæ nostræ Cassiodori de hac
 interpretatione silentium, qui alias plerasque Epiphaniij & Bellatoris in libro De institu-
 tione divinarum Scripturarum recensuit: nam post editum hunc à Cassiodoro libellum
 lucubrari ea potuit.

De septem Origenis in Matthæum Homiliis quæ habentur inter eas, quas In diversos
 vulgo appellant, quoniam incerti sunt Auctoris, suo loco disputabimus.

XIII. Homilia Origenis in Evangelium Lucæ triginta novem Latina editione conti-

A nentur. Interpretem sese professus est Hieronymus in Prologo ipsis prae-texto, & in libro De scriptor. Eccles. cap. 146. Erasmus in Epistola ad Franciscum Cigalinum scripserat has alterius cuiusdam esse videri, quam Origenis, sed in Censura ad libros Origenis mutavit sententiam, & verum Auctorem agnovit. Nihilominus ita disserit: *In Catalogo tamen ita facit huius operis mentionem (Hieronymus) ut magis videatur ex Didymo veris esse. Quum enim Origenis mentionem reliquisset, post hoc in modum loquitur: De Spiritu sancto Didymi, quem in Latinum transiit, librum unum, in Lucam Homilias triginta novem, in Psalmos à decimo usque ad decimum sextum tractatus septem, Captivi monachi vitam, &c. Quibus ex verbis nihil aliud intelligi potest, quam aut esse Hieronymi hoc opus, aut ab eo versum ex Didymo. Hoc utrum casu an studio factum sit, nescio.* At observasset Erasmus pari argumento Homiliarum duarum in Canticum auctorem revocari posse in dubium, cum in eodem Catalogi capite hæc habeat Hieronymus: *De tribus questionibus Legis Veteris, Homilias in Cantica Cantorum duas, adversus Helvidium.* Nempe Auctoris nomen adscribere neglexit, quem aliunde satis notum esse sciebat. Addit Erasmus: *Dein quum in ceteris nihil habeatur erroris, hic multa sunt vel suspecta vel damnata.* Itane vero? nihilne in libris *ad hunc usque*, in Commentariis in Matthæum, in reliquis operibus habetur erroris? Mirare Lector effrahem Erasmi in Veterum expendendis scriptis, & projectam temeritatem. Modestior Merlinus, errores his Homiliis ab Origeniani nominis æmulis asperfos asseverans: quamquam & id valde incertum. Pauucas quasdam particulas ex Origene in Lucam exhibet Iulius Cæsar Bulengerus Part. 2. Diatrib. 3. p. 158. & 222. adversus Casaubonum, ex Catenis fortasse aliquibus depromptas.

C XIV. E duobus & triginta Commentariorum in Iohannem Tomis, novem omnino supersunt; primus, secundus, sextus, decimus, decimus tertius, decimus nonus, vigesimus, vigesimus octavus, & trigessimus secundus. In Bibliotheca Regiæ Codice hi Tomi suis notati numeris reperiuntur. Eisdem complectitur Tomos præter decimum, & vigesimum octavum memoratus liber in Bibliotheca Bavarica Catalogo. At Codex Bibliothecæ Venetæ sancti Marci, licet Regij consimilis sit, nec plura habeat, à callido tamen librario in Tomos triginta duos distributus fuit, hæc arte lacunas & hiatus eclare, & apud incautos dissimulare, & pro integro venditare volente. Eo fit, ut eundem hunc esse putem, qui fuit Diegi Hurtadi, quique simili dolo dissectus fuisse memoratur. Hanc Tomorum partitionem, quam secutus est Ferrarius, falsam esse arguunt fragmenta, quæ è quarto Tomo proferuntur in quarto Philocaliæ capite, & in quinto reperiuntur Tomo Ferrarianæ Interpretationis. Similiter è sexto Tomo particulam recitat Basilius libr. de Spiritu sancto, c. 29. Extat illa in sexto Tomo Codicis Regij, in octavo vero Ferrarianæ interpretationis. Codicum porro omnium ea est similitudo inter se & congruentia, ut ex uno exemplari descriptos esse omnes pro certo habeam. Præter superiora exiguam è Tomo secundo in Iohannem particulam promit Pamphilus in Apologetico, secundam criminatorem consutat. Capite quarto Philocaliæ fragmenta adducuntur è quarto Tomo; item capite sequenti alia fragmenta è Præfatione quinti Tomi in idem Evangelium; cuius Præfationis aliam quoque portionem in caput 25. libri sexti Historiæ Eusebius inserit. Ex Origene in Iohannis caput sextum laciniæ quasdam exiles profert Bulengerus in Disputationibus contra Casaubonum Part. 2. Diatrib. 3. pag. 251. quas cum Codices manu scripti Commentariorum in id Evangelium non exhibeant, ex Catenis prodixisse veri ab simile non est. Denique inter Homilias In diversos duæ habentur in Iohannem, quæ cum certum auctorem non habeant, paulopost suo loco ventilabuntur.

Vnicum superest in Apostolorum Acta fragmentum Origenis, è quarta detractum Homilia, quod capiti Philocaliæ septimo Basilius & Gregorius Theologus insulerunt. In Catalogo librorum Illustrissimi Principis Domini Jacobi Marmoretæ, quem inter Antiquitates Constantinopolitanas Supplemento Bibliothecæ Gesnerianæ inseruit Antonius Verderius, commemoratur Origenis Explicatio in Acta Apostolorum, & in Epistolas Pauli, de quibus nunc suo ordine agendum est.

F XV. Rufinus Heraclij impulsu viginti Tomos Commentariorum Origenis in Epistolam ad Romanos Latinæ linguæ donandos suscepit: sed qua fide? sua nempe, hoc est pessima: nam totum opus jam interpolatum, & aliquot voluminibus decurtatum ad mediam fere partem sese contraxisse proficitur in Præfatione ad Heraclium. Injuriam Origeni illatam facilius deprehendes, si fragmenta quædam lucubrationis huius inserta Philocaliæ cum Rufiniana conversione consigas. Adversus hanc audaciam merito Erasmus excandescit, & falso affectam Hieronymo operis huius interpretationem Rufino restituit. Cur Hieronymo tributa sit, Rufini actu & vafritie factum puto, qui ad declinandam facti invidiam (male quippe audiebat Origenis nomen) & in Hieronymum, à quo sæpe Origenissimi causa exagitatus fuerat, refundendam, nomen suum non apposuit, modestia factum simulans, quod malis artibus actum erat: *Verum ego, inquit, qui plus conscientie meæ quam nomini*

desero, etiamsi addere aliqua videor, & explere quae desunt, aut brevare quae longa sunt, furari tamen A
 titulum eius, qui fundamentum operis jecit, & construendi aedificij materiam praebeat, rectum non puto.
 Sit sane in arbitrio legentis cum opus probaverit, operis meritum cui velit adscribere. Deinde in Per-
 oratione verba haec dolose adjecit: *Sunt enim mihi; In his quae scribis, quoniam plurima in eis*
tui operis habentur, da titulum nominis tui, & scribe: Hieronymi, verbi gratia, in Epistolam ad Roma-
nos Explanationum libri. Hinc delusi bardi homines Hieronymi nomine librum praescripse-
 runt. At vel ex eo stoliditas eorum arguitur. Nam si Interpres fuisset Hieronymus, cur vo-
 ces illas, *verbi gratia*, addidisset, quae declarant fictitium esse & ascititium id nomen, non
 legitimum? Subjungit paulo post converturum sese Clementis libros; quod à Rufino fa-
 ctum esse constat, non ab Hieronymo; tum ait: *Satisfaciam sane in eo amicis meis; dabo titulo*
nomen meum, Auctoris nihilominus vocabulo permanente: nam Hieronymi ne putetur, Clemen- B
ter: Hieronymi nempe, cuius nomen adscriptum supra finxit. Eadem versutia usum esse
 non semel Rufinum jam supra notavimus. In Prologo Homiliarum in Iosue sententias
 Hieronymi & stilum referre conatus est. In Praefatione ad libros *αὐτῶν ἀρχῶν* nomen suum
 celavit. Ita occultando Origenismo, & traducendo Hieronymo fucum vulgo faciebat.
 Minime itaque assentior Erasmo, mangonij hujus librarios insimulanti, & ad emtores al-
 licendos praetextum ab iis Hieronymi nomen censenti. Praeter contractam illam & trun-
 catam Rufini interpretationem habemus Tomi primi portionem in Apologia Pamphili;
 longe vero ampliolem capite Philocaliae 24. Aliud quoque è Tomo nono fragmentum
 nobis offert caput ejusdem Philocaliae nonum. Exiguam denique particulam ex eodem
 Opere subministrat alio Apologiae loco Pamphilus. Tomum vero, unde translata est, non C
 notavit. Atque haec cum legitimum horum Commentariorum Auctorem Adamantium
 esse clarissime demonstrant; non dubitavit tamen novitius quidam scriptor Heterodoxus
 hos ipsos in suppositivorum Origenis scriptorum seriem conicere; à Gulielmo Perkinso
 delusus, qui eos male quidem à Rufino convertos scripsit, quod verissimum est; Origeni
 vero falso esse tributos neququam cogitavit.

Brevem libri tertij in Epistolam ad Colossenses laciniam, & alias libri in Epistolam ad
 Titum nonnullas Apologetico suo Pamphilus insultit. Hieronymus in Epistola ad Mine-
 rium & Alexandrum fragmentum affert è tertio volumine *Ἐπιτομῶν* Origenis in pri-
 mam ad Thessalonicenses. Ex Homiliis in Epistolam ad Ebraeos paucula quaedam descri-
 psit Eusebius libr. 6. Histor. cap. 25. Indidem nonnulla affert Pamphilus diversis Apolo- D
 getici sui locis.

Multa praeterea è variis Origenis lucubrationibus fragmenta Catena subministrant; sed
 neque locos unde illa petita sunt indicant; nec certa est Catenarum fides, ut monuimus
 alibi. Quapropter fragmentorum quae ex iis profecta sunt, nullam hic habendam rationem
 duximus. Ex iis autem excerptae sunt multae Origenis in varios Scripturae libros *Ἐπιτομῶν*,
 quae in Vaticanæ Bibliothecæ Catalogis commemorantur.

SECTIO QUARTA.

DE ORIGENIS TETRAPLIS, HEXAPLIS, ET OCTAPLIS.

I. Proponitur Epiphaniij sententia de Origenis Tetraplis, Hexaplis, & Octaplis. II. Af-
 feritur propositus duarum Ebraicarum columnarum in Hexaplis, & Octaplis situs. III. Qua-
 ritur quare in Tetraplis, Hexaplis, & Octaplis Theodotionem Symmachus praecesserit. IV.
 Investigatur mens Eusebii de Tetraplis, Hexaplis, & Octaplis. V. Vnum & idem opus
 fuerunt Hexapla, & Octapla. VI. Ex superioribus recentiorum multorum errores arguan-
 tur. VII. Editionem Interpretum Septuaginta, quae in Hexaplis habebatur, asteriscis, obe-
 lis, lemniscis, & hypolemniscis Origenes distinxit. Ei praeterea quae erat in Tetraplis Scho-
 lia adjecit. VIII. Editionem *ἑξ* Hexaplis intextam emendarunt Eusebius, & Pamphilus,
 & primi seorsum vulgaverunt. Inde triplex illo tempore editio *ἑξ*, Origeniana, Euse-
 biana, & novh. IX. Eadem circiter tempestate novh. resarcit Lucianus, resarcit & Hesy-
 chius. Hinc quintuplex *ἑξ* editio. X. Suas quoque editiones asteriscis, & obelis discrimi-
 narunt Lucianus, & Hesychius; ut & suam *ἑξ* interpretationem Hieronymus. Inquina-
 ta sunt & vitiosa hodierna omnes *ἑξ* editiones.